

Kenniskring Oesterkweek

Door Arie van Duijn en Kees Taal, LEI Wageningen UR

Vorig jaar zijn in de Nederlandse visserijsector een aantal kenniskringen van start gegaan. De leden van zo'n kring gaan met collega's en deskundigen op zoek naar antwoorden en oplossingen op actuele vraagstukken binnen de sector. Twee kringen bestaan uit groepen schelpdierkwekers. Hieronder een verslag over de kenniskring van oesterkwekers.

Van oudsher komen er oesters voor in de Noordzee. Door overbevissing zijn deze natuurlijke oesterpopulaties heden ten dage vrijwel verdwenen. In de negentiende eeuw, nadat de oestervisserij op wilde banken in de Zuiderzee en de oostelijke Waddenzee was verdwenen, werd Zeeland het voornaamste kweek en productiegebied. Van oorsprong groeiden hier al oesters en kweek gaf extra mogelijkheden in dit gebied. De Nederlandse oestersector teelt nu in de Oosterschelde en het Grevelingenmeer de Japanse oester of creuse (*Crassostrea gigas*) en de inheemse platte oester (*Ostrea edulis*). Naast de teelt van oesters op kweekpercelen vindt er ook nog oestervisserij plaats op zogenaamde 'vrije gronden'. Sinds de uitbraak van de ziekte Bonamiasis, in de Oosterschelde in het jaar 1980 en het Grevelingenmeer in het jaar 1988, is de platte oester sterk in aantal achteruit gegaan. Hierdoor zijn de oesterkwekers noodgedwongen overgestapt op de teelt van de minder ziektegevoelige creuse. Sinds het jaar 2000 bedraagt de aanvoer van platte oesters gemiddeld nog maar 4% van de totale oesteraanvoer. In het jaar 2008 waren er 41 bedrijven die min of meer tot de oestersector konden worden gerekend. Van deze bedrijven kun-

nen ongeveer 28 bedrijven als actief worden beschouwd. Ongeveer een kwart van de actieve bedrijven is volledig afhankelijk van de oesterkweek, -visserij en -handel. Het jaar 2008 is voor veel ondernemers in de oestersector een slecht jaar geweest. De kwaliteit van de oesters was minder en de verkoop stagneerde terwijl de kosten flink zijn gestegen. Ondanks deze uitdagingen zien oesterkwekers nog steeds kansen om de oesterteelt zowel in economische als ecologische zin te verduurzamen. Bij een aantal oesterkwekers bestond al langere tijd interesse om de sector beter op de kaart te zetten en de rentabiliteit van het bedrijf te verbeteren. Bij het zoeken naar mogelijkheden daartoe heeft de Nederlandse Oestervereniging eind 2008 het LEI benaderd met het verzoek om mee te denken over de vorming van een kenniskring voor de oestersector.

Kenniskringen in de visserij

Kenniskringen zijn (studie)groepen van, voor en door vissers, die zelf op zoek zijn naar antwoorden en oplossingen op actuele vraagstukken binnen de sector. De Nederlandse visserijsector staat al een aantal jaren voor de zware opgave om te komen tot een substantiële verbetering

van het rendement van de bedrijven en tegelijkertijd te werken aan een duurzame visserij. Deze verduurzaming is noodzakelijk voor het behoud van een maatschappelijke acceptatie van de visserij in Nederland en een beter economisch perspectief voor de toekomst. Deze groepen kunnen onder begeleiding van het LEI en IMARES rekenen op ondersteuning, onder andere door het beantwoorden van kennisvragen, hulp bij de organisatie van besprekingen, het leggen van contacten met andere organisaties en het opstellen van projectplannen. Het initiatief wordt ondersteund door het Ministerie van LNV. Op dit moment zijn er 13 kenniskringen waarvan er twee in de aquacultuur, namelijk de kenniskring oesterkweek en de kenniskring mosselkweek met MZI.

Kenniskring oesterkweek

Na een oproep tijdens de algemene ledenvergadering van de Nederlandse Oestervereniging hebben zich een aantal oesterkwekers aangemeld die gemotiveerd waren om zich in te zetten voor het belang van de sector. Het woord "samenwerking" was het trefwoord voor alle kwekers die zich hebben aangemeld. Begin december 2008 kwam de groep kwekers voor het eerst bij elkaar in Yerseke om een agenda op te stellen voor urgente en op te pakken zaken. Op het moment van schrijven is de kenniskring oesterkweek al drie keer bijeengekomen en zetten de zeven leden zich actief in ten behoeve van de sector. Zo zijn de leden bezig met het formuleren van een kenniskringplan waarin wordt benoemd waarmee de kenniskring de komende twee jaar aan de

slag wil. Dit heeft al geleid tot contacten met diverse partijen die hierin een rol kunnen spelen, coördinatie met andere initiatieven die raakvlakken hebben met de sector en een verkenning van mogelijkheden voor financiering van projecten die niet binnen het relatief beperkte kenniskring budget passen.

Kennisvragen

Eén van de eerste activiteiten van iedere nieuwe kenniskring is het opstellen van een kenniskringplan. In dit plan wordt onder andere beschreven welke doelen men wil bereiken, welke activiteiten uitgevoerd moeten worden en welke tijdsinzet van verschillende personen en organisaties nodig is om deze doelen te bereiken. In het concept plan van de kenniskring oesterkweek zijn kennisvragen geformuleerd welke betrekking hebben op de volgende onderwerpen:

1. Economische resultaten van de oesterkweeksector
2. Verbetering van de waterkwaliteit in de Oosterschelde
3. Verbetering van het vermarkten van oesters
4. Herintroductie van platte oesters en/of introductie alternatieve soorten
5. Optimalisatie oesterpercelen
6. Alternatieven voor huidige broedcol-

- lectoren (mosselschelpen)
7. Innovatieve kweekmethoden
8. Innovatieve oogstmethoden
9. Vetmesten oesters in oesterputten
10. Op de kaart zetten van de oestersector als volwaardige sector

Omdat de beschikbaarheid van precieze en actuele informatie voor elke sector een basisvereiste is kreeg een onderzoek naar de productie en economische resultaten al vanaf het begin een hoge prioriteit. Directe aanleiding hiervoor was het feit dat vertegenwoordigers van de oestersector jaarlijks overleg voeren met LNV over de pachtprizen van de oesterpercelen. Vanwege recente sectorproblemen en gebrek aan actuele economische informatie bestond er behoefte aan een actueel en onafhankelijk rapport. Met die economische informatie kon discussie op de juiste manier worden gevoerd en zo ook de juiste standpunten worden ingenomen. In de volgende paragraaf volgen de uitkomsten van dit onderzoek.

Bedrijfsresultaten

Zoals hierboven beschreven heeft het LEI in opdracht van de kenniskring oesterkweek onderzoek gedaan naar de bedrijfsresultaten en financiële positie van de Nederlandse oesterkweek sector. De gemiddelde uitkomsten van dit onderzoek zijn gebaseerd

<i>Bedragen x €1.000</i>	gem. 2003-2006	2007
Omzet	272	252
Af: Technische kosten	148	173
Arbeidsopbrengst	124	78
Waarvan:		
- loon/sociale lasten	57	54
- nettoresultaat	66	24

Bron: LEI Panel oesterkwekers

Tabel 1. Gemiddeld bedrijfsresultaat van zeven bedrijven over de jaren 2003-2006 en 2007

	Gem. 2003-2007	2008
Aanvoer:		
Japanse oesters (stuks)	1.161.546	592.168
Platte oesters (stuks)	42.810	25.568
Totaal (stuks)	1.204.356	617.736
Forfaitaire aanvoerwaarde		
Japanse oesters (€)	113.355	59.217
Platte oesters (€)	16.010	8.182
Totaal (€)	129.365	67.399

Bron: Productschap Vis (2003 – 2006) en LEI panel oesterkwekers (2007 en 2008)

Tabel 2. Gemiddelde aanvoer en forfaitaire aanvoerwaarde van zes bedrijven over de jaren 2003-2007 en 2008

op gegevens van een panel van zeven oesterbedrijven die allen nagenoeg volledig afhankelijk zijn van de oesterkweek, -visserij en -handel.

In het jaar 2007 bedroeg de gemiddelde omzet van de deelnemende bedrijven €252.000. De omzet kwam daarmee 7% lager uit in vergelijking met het gemiddelde van de periode 2003–2006. De technische kosten kwamen juist 17% hoger uit. De kostenstructuur wijzigde zich ook ten opzichte van voorgaande jaren. De onderhoudskosten (+€13.000), de kosten voor de inkoop van oesters (+€5.000) en de brandstofkosten (+€6.000) stegen met respectievelijk 70%, 63% en 61%.

In het jaar 2007 bedroeg het gemiddeld netto bedrijfsresultaat ongeveer € 24.000. Het kwam daarmee 63% lager uit in vergelijking met het gemiddelde van de periode 2003–2006. De gegevens in tabel 1 zijn afkomstig van oesterbedrijven die verschillende rechtsvormen hebben. Omdat niet voor alle rechtsvormen de beloning van de meewerkende eigenaar is opgenomen in de verlies- en winstrekeningen van de bedrijven, zijn de personeelskosten gemiddeld aan de lage kant. Indien alle bedrijven

deze beloning zouden opnemen dan zou het nettoresultaat in het jaar 2007 negatief uitkomen.

Kwekers geven jaarlijks hun oesterproductie op aan het Productschap Vis. Dit is de totale productie uit kweekactiviteiten en de oestervisserij op de 'vrije gronden'. Het Productschap schat de waarde (forfaitair) van de opgegeven aanvoer op grond van vastgestelde (forfaitaire) aanvoerprijzen per stuk, per soort oester. De forfaitaire prijs wordt dus vastgesteld om als basis te dienen voor bepaling van de aanvoerwaarde (aanvoervolume x prijs). In het jaar 2008 bedroeg de gemiddelde oesteraanvoer van de deelnemende bedrijven 617.736 stuks. De aanvoer lag daarmee 49% lager in vergelijking met het gemiddelde van de periode 2003-2007. De gemiddelde forfaitaire aanvoerwaarde bedroeg € 67.399 en daalde met 48%.

In de periode 2003-2008 zijn de pachtkosten als percentage van de aanvoerwaarde per bedrijf gemiddeld toegenomen van ongeveer 10% in het jaar 2003 tot 28% in het jaar 2008.

In interviews met een aantal oesterkwekers

werd de verwachting uitgesproken dat het jaar 2008 in een verlies zal resulteren als gevolg van de al in de inleiding genoemde mindere oesterkwaliteit en stagnerende verkopen, in combinatie met stijgende kosten. Financiële jaarrekeningen komen pas later in 2009 beschikbaar maar de uitgesproken verwachting is geheel in lijn met de daling van de gemiddelde forfaitaire aanvoerwaarde.

Eén van de in het kenniskringplan gestelde doelen is dat de oesterkwekers in staat moeten zijn om in de toekomst op een economisch en ecologisch duurzame manier oesters te kweken. Dit houdt onder meer het verbeteren van de rentabiliteit van oesterteelt in zonder afhankelijk te zijn van andere activiteiten als mosselkweek, kreeft- of palingvangst of de beperking in locatie van oesterpercelen. Op basis van de cijfers van het jaar 2008 lijkt er geen sprake te zijn van economisch duurzame oesterkweek die onafhankelijk kan zijn van andere activiteiten. Als de komende tijd geen verbetering

optreedt in de economische situatie van de sector dan dient de vraag zich aan of er in de toekomst in Nederland nog wel sprake kan zijn van een vitale oesterkweeksector.

Discussie

Zoals de naam al aangeeft zijn kenniskringen voor de visserij van origine bedoeld voor de visserij. Met de kenniskring oesterkweek en mosselkweek met MZI zijn er nu echter ook twee kenniskringen actief binnen de aquacultuur. Uit gesprekken met viskwekers blijkt dat ook binnen de visteelt bij een aantal ondernemers behoefte bestaat om in een (studie) groep samen te werken aan versterking van de sector. Dat betekent gezamenlijk omgaan met potentiële bedreigingen (bv. beperken van palingteelt als gevolg van de glasaalproblematiek) en problemen (bv. verbeteren marktpotentieel voor meerwal) maar ook met kansen en mogelijkheden (innoveren en marktperspectieven in beeld brengen). Is de tijd rijp voor 'Kenniskringen in de aquacultuur'?

